

ВИДИ, ЖАНРИ, ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ СУЧАСНОГО ТАНЦЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Омельяненко Захар Валерійович,

викладач кафедри хореографії та музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0003-2563-5582

У статті висвітлено та теоретично обґрунтовано види та жанри, лексичні засоби сучасного танцю. Застосування загальнонаукових та конкретнонаукових методів дослідження, зокрема термінологічний аналіз та інтерпретація наукової думки, дали змогу сформулювати твердження про те, що сучасний танець є багатожанровим видом хореографічного мистецтва і передбачає величезну кількість видів і підвидів танцювальних течій. Узагальнення матеріалів наукового пошуку засвідчили, що головною ознакою сучасного танцю стає передача почуттів, емоцій, настроїв тощо. На основі аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації доведено, що сучасний танець характеризується як універсальний, вільний танець, котрий не підпорядковується строгим канонам та стандартам.

У статті в контексті висвітлення означеної проблеми автор доводить, що сучасний танець складають такі жанри, стилі і види, як контемпорарі, модерн та джаз-модерн. Охарактеризовано лексичні засоби сучасного танцю. Установлено, що застосування загальнонаукових методів дослідження дає підстави констатувати, що у відображенні основної ідеї композиції або образу в танці допомагають виразні засоби хореографії. Під виразними засобами хореографічної композиції ми тлумачимо основу танцю, його складові частини, де компоненти є наповненням означених танцювальних частин додатковими засобами для посилення враження танцю і глядацького сприйняття хореографічного твору.

Ключові слова: сучасний танець, види, форма танцю лексичний матеріал, напрями танцю.

Omelianenko Zakhar. Types, Genres, Lexical Means of Modern Dance: Theoretical Aspect

The article highlights and theoretically substantiates the types and genres, lexical means of modern dance. The application of general scientific and specific scientific methods of research, in particular terminological analysis and interpretation of scientific opinion, made it possible to formulate the statement that modern dance is a multi-genre type of choreographic art and involves a huge number of types and subtypes of dance currents. The Summarizing the materials of scientific research proved that the main feature of modern dance is the transfer of feelings, emotions, moods, etc. On the basis of analysis, synthesis, generalization, systematization, it is proved that modern dance is characterized as a universal, free dance, which is not subject to strict canons and standards.

In the article in the context of highlighting the specified problem, the author proves that modern dance consists of such genres, styles and types as contemporary, modern dance and jazz-modern and characterizes the lexical means of modern dance. The author established that the application of general scientific research methods provides grounds for stating that the expressive means of choreography help to reflect the main idea of a composition or an image in a dance. By the expressive means of choreographic composition we interpret the basis of the dance, its component parts, where the components are the filling of the specified dance parts with additional means to enhance the impression of the dance and the audience's perception of the choreographic work.

Key words: modern dance, types, form of dance, lexical material, directions of dance.

Особливе місце в культурному та мистецькому просторі посідає хореографія, зокрема сучасний танець, становлення якого датується початком ХХ ст. Сучасний танець пропагував відмову від традиційної хореографії. Пройшовши тривалий час розвитку, сучасний танець характеризується жанрами, які відзначаються манерою, стилем та лексикою. Вагомою перевагою сучасного танцю є особистий розвиток кожної особистості, що досягається завдяки відмові від традиційних канонів, правил та законів класичної та народно-сценічної хореографії.

Значний інтерес у контексті означеної проблеми становлять наукові праці, які розкривають проблеми хореографічної освіти та культури, зокрема М. Белов, О. Соляна, І. Степанюк, Д. Шариков та ін. Вагоме значення для осмислення досліджуваного феномену мають праці вітчизняних науковців, які висвітлюють витoki та естетичні особливості джаз-танцю (О. Плахотнюк, М. Погребняк), вплив танцю модерн на розвиток сучасної хореографії (Д. Бернадська, А. Медвідь), основні напрями та характерні особливості розвитку сучасного танцю (К. Ірдиєнко, О. Хендрик, Н. Хольченкова). Вод-

ночас аналіз наукової думки дає підстави стверджувати, що формування внутрішньожанрової системи сучасного танцю не було предметом цілісного дослідження.

Розглядаючи основні види та жанри сучасного танцю в контексті досліджуваного феномену, вважаємо за доцільне зауважити, що сучасний танець складається з величезної кількості видів і підвидів танцювальних течій. Як наслідок, останній характеризується як найбільш багатожанровий вид хореографічного мистецтва.

Нами було встановлено, що в сучасній хореографії головним є вираження почуттів і настроїв людини. Це вільний, універсальний танець, що не відповідає певним канонам, не має стандартів у хореографічній композиції. Хореографи прагнуть передати думки і почуття людей, знаходяться в постійному пошуку. Вони знаходять нові рухи, нерідко змішуючи різні техніки, стилі та напрями.

Як і всьому існуючому, танцю притаманний розвиток, який сприяє появі нових стилів. Історичний аналіз надає підстави наголосити, що кожному періоду часу властива своя музична культура, яка породжує нові

види танцю. Кожен танець можна назвати сучасним, але для свого часу. Таким чином, під сучасним танцем ми тлумачимо танець сучасний, модний і актуальний для свого відрізка часу, тобто для свого періоду [2].

На сучасному етапі розвитку світової культури та мистецтва існують такі види танців, як бальний, джаз, модерн, contemporary та інші менш популярні види сучасного танцю. Зазначимо, що кожен напрям відзначається своїми особливостями. Своєю чергою, такі властивості надають сучасному танцю багатий і яскравий потенціал. Під таким кутом зору сучасний танець займає особливе місце в хореографії та є її одним із фундаментальних напрямів.

Використання порівняльно-зіставного аналізу дає змогу виокремити основні види хореографічного мистецтва, зокрема:

- класичний танець – це хореографічна система, яка формується в ході розвитку мистецтва та суспільства. Під класичним танцем ми розуміємо вершину хореографічного мистецтва. Сьогодні в усьому хореографічному світі переважає школа А. Ваганової;

- народно-сценічний танець є однією з основ будь-якої хореографії. Він настільки ж різноманітний, як різноманітні життя і культура різних народів. Народ-но-сценічний танець базується на класичному танці;

- історико-побутовий танець є салонним танцем минулих століть. Означений напрям видозмінювався під впливом придворних смаків, моди і придворного етикету. В основі історико-побутового танцю лежить французька школа;

- бальний танець вважається салонним танцем нашого часу. Лідером для бального танцю вважається англійська школа. У сучасній хореографічній практиці виокремлюють такі напрями, як стандарт і латина. У кожному різновиді існує по п'ять танців;

- модерн (сучасний танець) – танець, який виник на протигагу класичному танцю. У модерні переважає спіраль. Натомість у класичному танці жорстка вертикаль спини, міцний апломб. Ба більше, якщо для класичного танцю характерні виворотність, стійкість, то для модерну – як вільні, так і виворотні позиції;

- джазовий танець – напрям танцю, що зародився у США в кінці XIX ст. в результаті злиття європейської і африканської танцювальних культур. Основними рисами джазового танцю є основоположна роль ритму, імпровізація, висока технічна майстерність виконавця. Основними технічними принципами джазового танцю вважаємо поліритмію, синкопування, свінг. Джазовий танець є пріоритетним у шоу, на естраді, у мюзиклі та інших розважальних жанрах [8].

Доведено, що сучасна хореографія поділяється на жанри, стилі, підстили, напрями тощо. Протягом усього часу сучасний танець еволюціонував від передачі умов життя людини до презентації руху заради самого руху. Ба більше, багато з тих, хто продовжував ранні традиції, використовували танець для експресії хвилювань Америки середини 20-х років.

Зауважимо, що сучасний танець виправдав правотність нововведень у хореографічних принципах.

Він витримав випробування часом і продовжує вдосконалюватися, не втрачаючи своєї актуальності. Якщо спочатку його виконували під симфонічну і камерну музику, то сьогодні можна побачити модернові постановки під джазові композиції і навіть R'n'B.

З'ясовано, що окремі елементи і принципи руху, розроблені в рамках сучасного танцю, стали використовуватися в таких напрямках, як Breaking, House, Strip Plastic тощо. Слід зазначити, що й сам сучасний танець істотно змінився. Його техніка не припиняє ускладнюватися і вже включає перекиди, стійки на руках, складні акробатичні елементи. Як наслідок, під таким кутом зору можемо наголосити, що в сучасний танець активно проникли елементи акробатики та гімнастики. Сучасний танець стає відомим не лише вузькому колу любителів високого мистецтва, а й широкому загалу завдяки постановкам М. Бежара, Б. Ейфмана, У. Форсайта, І. Кіліана, П. Бауш, Р. Рехвіашвілі та ін. [6].

Констатуємо, що жанр сучасного танцю передбачає відмову від традиційних норм і зразків. Для нього характерні прийняття екзотики Сходу і античності. Він створюється завдяки вільній пластиці та ритмопластичній мові танцю. Для сучасного танцю притаманні вихід за межі класичного мистецтва, практицизм, утилітаризм, символізм, синтез духовних культур і позанаціональний орнаменталізм.

Теорія сучасного танцю стала методом створення реальності, перетворення звичайного без недомовленості. Сучасний танець надав нове трактування класичним балетам. Концепції сучасного танцю розвиваються за такими основними напрямками: методика танцю, усі рухи падіння і вставання, танець як система відносин до тривимірного простору, потворне на сцені, новий тип відносин героїв, більш емоційний і пристрасний, рух заради руху, авторські версії класичних балетів, епатаж, математичні структури в танці, вихід за межі сценічного майданчику [4].

Розглядаючи види, жанри сучасного танцю, доцільно наголосити на виразних засобах, технологіях та естетиці естрадного танцю. Так, ми виділяємо такі принципові ознаки:

- композиція естрадного танцю повинна бути розрахована на зміну сценічного майданчика, має бути яскравою, чіткою на будь-якій сцені, малюнок також повинен бути лаконічним;

- обмеженість у часі, тому що танець є елементом великої концертної програми;

- гранична концентрація виразних засобів, що дає змогу якомога яскравіше виразити індивідуальність виконавця.

Зауважимо, що провідним способом розкриття змісту є форма. Як наслідок, форма має бути специфічною для кожного окремого виду. Інколи форма може бути загальною для всіх видів хореографічного мистецтва. Так, до загальних форм відносяться сольні і масові танці.

На основі аналізу, систематизації, узагальнення та використання порівняльно-зіставного аналізу можемо стверджувати, що фундаментальними формами класичного танцю є па-де-де, па-де-груа, адажіо, варіа-

ція. Натомість до провідних форм народно-сценічного танцю належать хорівод, танець, кадрили. До форм історико-побутового танцю належать гавот, менует. Водночас формами бального танцю вважаються стандарт і латина [8].

Нами було встановлено, що танець модерн представлений у класичному танці як балет і хореографічна мініатюра. Джаз переважно є безсюжетним дивертисментом, хореографічною мініатюрою.

Уважаємо за доцільне виділити основні жанри в хореографії:

- ліричний – розкриває почуття, внутрішній стан, відтінки;
- драматичний – сюжет, але не гострий, дія протікає спокійно, класичний джаз, афроджаз; модерн-джаз;
- характерно-академічний, в основі якого лежить система академічного танцю із залученням елементів народно-сценічного танцю. Як правило, це народний академічний танець, танець Чайковського, угорський академічний, іспанський танці, вставні номери балету;
- естрадний танець відрізняється багатожанровістю і різностильовими ознаками. На відміну від інших видів хореографічного мистецтва естрадний танець не може вважатися системою. Естрадний танець є жанровим різновидом пластичного мистецтва.

У контексті досліджуваного феномену вважаємо за потрібне звернути увагу на класифікацію танців за такими ознаками:

- за призначенням: танці солдатів, матросів, дитячі, обрядові, спортивні;
- за приналежністю до того чи іншого виду театральних видовищ: танець в опері, опереті, кіно, на стадіоні, у цирку тощо.

Отже, нами встановлено, що результатами еволюції хореографії стали ускладнення образності від буквального до абстрактного і символу. Ба більше, відмова від верховенства композитора і музики, тобто автором вистави стає балетмейстер. Розвиток хореографії зумовив зміну значення сценографії, яка вийшла з палацових залів на театральні сцени, із театральних сцен на майданчики на вулиці [1].

У контексті висвітлення означеної проблеми нами було доведено, що сучасний танець становлять такі жанри, стилі і види, як контемпорарі, модерн та джаз-модерн. У зв'язку з означеним твердженням доцільно розглянути та охарактеризувати лексичні засоби сучасного танцю. Хореографія є видом мистецтва, матеріалом якого служать рухи і пози людського тіла, поетично осмислені, організовані у часі й просторі, що становлять єдину художню систему. Як і інші види мистецтва, хореографія відображає соціальні процеси, взаємини людей, збагачує духовний світ людини, допомагає розкритися особистості. Специфіка хореографії полягає у тому, що почуття, переживання людини вона передає в пластичній образно-художній формі. Також її особливістю є безпосередній зв'язок із музикою. Хореографія допомагає розкрити хореографічний образ у всій яскравості і повноті, впливає на ритмічний смак.

Застосування загальнонаукових методів дослі-

дження дає змогу констатувати, що у відображенні основної ідеї композиції або образу в танці допомагають виразні засоби хореографії. Під виразними засобами хореографічної композиції ми розуміємо основу танцю, його складові частини, де компоненти є наповненням означених танцювальних частин додатковими засобами для посилення враження танцю і глядацького сприйняття хореографічного твору [5].

Зауважимо, що образні витоки танцю і його мова кореняться в одному з виразних засобів хореографії – русі. Так, останній є характерними пластичними інтонаціями, які народжені реальним життям і використовуються людьми повсякденно як засіб невербального спілкування. Окрім того, у танці використовуються пантомімічні рухи. Наголосимо, що пантоміма є видом мистецтва, у якому художній образ створюється за допомогою пластичної виразності людського тіла. Цим пояснюється близькість пантомімічного і танцювального мистецтва.

Як головний засіб виразності пантоміма використовує жести, тому її іноді називають мистецтвом жесту. Жест – це рух або комплекс рухів, що містить будь-які емоційні відтінки, інформацію про людину, її ставлення до навколишнього. Жест є сигналом, який передається за допомогою рухів рук, ніг, м'язів тіла й обличчя.

До лексичних засобів хореографічної композиції ми відносимо сюжет. Останній є основою драматургії танцю. Народження танцю починається із задуму. Уже в ньому має міститися образно-емоційне ядро, яке в подальшому в процесі художнього узагальнення стане основою для змісту. У задумі визначаються вид і жанр майбутнього танцю, естетичний характер його змісту і форми, які, своєю чергою, залежать від точного визначення теми та ідеї твору.

Констатуємо, що тема – це ідея, що зародилася в досвіді автора, підказана йому життям та вимагає втілення в образах. Тему твору не можна відірвати від ідеї. Тема є колом життєвих явищ, яку зображує хореограф-постановник. Натомість ідея є думкою, за допомогою якої художник оцінює зображуване. Завдяки ідеї автор намагається передати глядачеві свої думки.

Нами було встановлено, що тема танцювального номеру може бути оригінальною або побутовою, значною і менш значимою, актуальною або надуманою, сучасною або миттєвою тощо. Те ж саме можна сказати і про ідею. Її загальнолюдська і громадянська цінність знаходиться у прямій залежності від теми [3].

Наголосимо, що сюжет – це низка пов'язаних між собою подій, що послідовно розвиваються. Через ці події постановник показує взаємини і взаємодії образів. У них (відносинах, діях) виявляються різні риси характеру, поведінка, переживання дійових осіб. Сюжет з'являється ще в задумі під час визначення теми та жанру танцю.

Доведено, що розвиток сюжету проходить чотири етапи: життєва основа, що є тільки можливістю сюжету; сюжетний задум – крок уперед шляхом реалізації життєвої колізії (визначення головного конфлікту, подій; характеристика образів, стилю, жанру; відбір прийомів, які впливають на структуру композиції; вибір музичного

матеріалу, тобто створення композиційного плану, сценарію); твір композиції танцю – пошук пластичної мови, побудова мезансцен, малюнків, вибір оформлення; реалізація сюжету в творі – постановка танцю в колективі, виконання його – втілення змісту у форму [7].

Під головним принципом сюжету ми розуміємо всі події, пов'язані з основним конфліктом. Водночас конфлікт – це розбіжність, зіткнення протилежних інтересів, поглядів, прагнень, що лежать в основі боротьби дійових осіб у художньому творі. Основне конфліктне ядро – відсутність або порушення гармонії особистого і громадського, між потребами і перешкодами їх задоволення.

Події сюжету, конфлікти розкривають дійові особи, виконуючи поставлене їм завдання. Персонаж є дійовою особою хореографічного твору, що не впливає на хід подій, але допомагає відтінити, укрупнити ті події, які відбуваються на сцені, зробити епізод видовищним. У сценічному творі персонаж-виконавець наділений якоюсь певною рисою. Характер людини виступає основою хореографічної композиції. Характер є результатом виховання і самовиховання (склад розуму, манери, звички, культура емоцій). Однак зауважимо, що характер не є образом. Він включений в образ. Розвиток образу і є розкриття його через характер. У втіленні образу на сцені чималу роль відіграють зовнішні ознаки виконавця, особливо в танці, де все виражається рухами людського тіла і мімікою.

Створюючи образ, постановник шукає типове, узагальнює і зберігає індивідуальні особливості життя, характеру, зовнішності людини, національні риси. У процесі створення хореографічного образу вирішальну роль відіграють ідеали творця. Тому образ має не лише пізнавальне, а й виховне значення. Художній образ у будь-якому виді мистецтва – це неодмінно сплав дійсності і творчої фантазії. Створення хореографічного образу є індивідуальним процесом. Спостережливість, емоційність, інтуїція, фантазія стають вагомими складниками таланту хореографа. Він повинен не лише побачити, дослідити, а й узагальнити свій образ. Ба більше, окрім індивідуальних рис характеру, постановник має наділити своїх героїв типовими рисами, властивими даному часу, групі, професії тощо [1].

Правильно вибудувати на сцені лінію поведінки героїв допоможе знання психології. Розкриттю хореографічного образу сприяє вміння аналізувати музичний твір. Відштовхуючись від сюжету, ґрунтуючись на музичному матеріалі, хореограф повинен скласти подібний танцювальний текст, через який глядач сприймає задум танцю.

Особливості сюжетного танцю полягають у тому, що його зміст передано хореографічними засобами, тому сюжет повинен бути танцювальним. Відзначимо, що хореографи, створюючи сюжет, часто перенасичують його подіями, і несподівано виявляється, що для танцю вже немає місця. Навіть багатоактні балети мають обмежену кількість подій. Сюжет балету гранично танцювальний. Це головна вимога до хореографічного сюжету.

Сьогодні тематика сюжетів різноманітна – від простих побутових ситуацій до глибоких філософських роздумів. Постановники запозичують ідеї переважно з літератури, особливо казкові. Однак буквальне інсценування фабули роману, повісті, оповідання приречене на невдачу. Необхідний сміливий відхід від зовнішньої дії, переплавлення сюжету. Варто створювати новий твір. Найкращий літературний сценарій, якщо він не народжує у фантазії балетмейстера і композитора музичні та хореографічні образи, ризикує залишитися поза увагою глядача.

Хореографія втілює не лише узагальнені теми, а й емоційні стани, показуючи їх у збільшеному вигляді. Наприклад, якщо любов – то до божевілья, якщо ненависть – то безмежна, якщо дружба – то не знає перешкод. Зауважимо, існують безсюжетні танці, які сприймаються глядачем. Їм притаманні відсутність подій, видимі конфлікти, протистояння персонажів. Але на сцену виходять виконавці – дійові особи, які демонструють пластику, манеру, зміну настрою, рівень відносин. Усю вище зазначену дійову лінію поведінки, розвитку, розкриття характерів, які пов'язані тими чи іншими відносинами, складає хореограф. Для нього це завжди сюжет, вибудований за законами драматургії, у якому персонажі живуть і діють за правилами сценічної логіки.

Хореографічна тема в широкому сенсі є темою творчості, темою твору. Тема в більш конкретному сенсі – художня думка в розвитку. Рухи (па) подібно звуку в музиці становлять першоелемент танцю. Усі рухи мають власні значимість і сенс. У хореографії деякі рухи мають спочатку властивий їм узагальнений образно-виразний сенс. Часто назва руху несе той чи інший зміст, зокрема: фондю – «тане», фуєте – «шмагати». Однак цю тенденцію не можна абсолютизувати [1].

В окремих па танцю є лише певні задатки, передумови виразного сенсу. Тому першоелементом хореографії і, отже, хореографічної теми є один рух, який спочатку несе в собі (на відміну від ізольованого музичного звуку) задатки певного виразного сенсу. Один рух, як правило, не може бути прийнятим за хореографічну тему. Проте окремо яскраві па-інтонації, па-мотиви, супутні образу на протязі танцю, балету або акту настільки виділяються, запам'ятовуються, що їх характеризують часто як тему. У музиці тема складається з мотивів. У хореографії – з пластичних мотивів. Пластичний мотив є невеликою групою рухів, що володіють відносною значимістю. У пластичному мотиві, з одного боку, музикальність є ритмом і інтонацією, а з іншого – пластичною винахідливістю. Перше диктується музикою, друге – вигадується хореографом.

У сучасній хореографії поширений ще один вид пластичного мотиву – багаторазове повторення одного руху: фуєте, шене, тури. Наприклад, у класичному танці, зокрема в пролозі балету «Спляча красуня», Маріус Петіпа будує варіації фей на повторенні якого-небудь одного па. Наголосимо, що всередині хореографічної теми можливий поділ на більш великі складові частини, роз'єднані цезурою, як знаками пунктуації. Вона надає

можливість користуватися різним фразуванням: чотири такти, вісім, шістнадцять. Наприклад, перша частина хореографічної теми є злитим ланцюгом із декількох рухів. Натомість друга частина буде її повторювати, виконуватися в іншій бік або з іншої ноги.

Пластична тема часто супроводжує музичну тему, викладену у формі квадратного періоду. Розбіжність полягає у тому, що зазвичай хореографічна тема, починаючись разом із музичною, закінчується раніше. Потрібно встигнути підготуватися до наступного епізоду танцю, відпочити, перебудувати групи сучасного танцю тощо. Саме у цьому полягає специфіка хореографічного мистецтва [7].

Доцільно відзначити, що хореографічна тема сучасного танцю повинна бути носієм художньої думки і володіти характерністю, індивідуальністю, впізнаваністю. Ба більше, вона має бути досить закінченою, оформленою і містити у собі елементи, що повторюються. Ми пропонуємо, щоб хореографічна тема або з'являлася неодноразово, або розвивалася (оновлювалася) і змінювалася залежно від сценічної ситуації. Так, для хореографічної теми сучасного танцю характерна чітка структура, основою якої є пластичні мотиви, що становлять її індивідуальне обличчя. За мотивами, головним чином, і розпізнається тема. Через її розроблення і розвиток хореограф не лише створює у глядача певні відчуття, а й розкриває зміст танцю.

Варто наголосити, що вміння хореографа-постановника створювати художньо осмислену хореографічну мову свідчить про володіння ним прийомами лексичного комбінування. Як наслідок, комбінування є найважливішим етапом діяльності хореографа. Комбінація виступає найменшою конструктивною одиницею хореографічного тексту. Танцювальна комбінація може бути різної тривалості і характеризується в тактах, як у музиці. За подальшого збільшення тривалості виникає нова якість і відбувається перехід у нову форму (фрагмент, фігура, частина). Величина комбінації залежить від розвитку укладеної в ній хореографічної думки. Комбінація може бути короткою, але повторюватися, набуваючи значення пластичного мотиву (принцип повторності). Останні дії дають змогу глядачеві зафіксувати, сприйняти танцювальний образ. Перш ніж приступити до створення тексту, необхідно здійснити відбір рухів, які б становили основу хореографічного образу [4].

Отже, використовуючи власний практичний досвід роботи, зазначимо, що застосування лексичних засобів у сучасній хореографії дає змогу користуватися наявною інформацією і збагачувати танцювальні композиції новою лексикою (рухами і трюками), варіантами перебудовань у танцях. Окрім того, постановки сучасного танцю особливо збагачують світлове оформлення, засоби пантоміми і артистичної гри виконавців, музичний супровід, костюми, декорації.

Література:

1. Васич Ю. Сучасний танець та місце традиційної танцювальної символіки в українській хореографії. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2014. № 7. С. 26–31.
2. Верховенко О. Джаз-танець: генеза й трактування дефініції. *Тенденції розвитку сучасної хореографії* : матеріали II Міжнародної науково-практичного семінару, м. Луганськ, 27–28 листопада, 2010 р. Луганськ, 2010. С. 13–18.
3. Драч Т. Становлення суміжних з модерном напрямів хореографії в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 5. С. 151–155.
4. Ірдиєнко К. Еволюція розвитку сучасної хореографічної естетики. *Вісник Львівського університету. Серія «Мистецтвознавство»*. 2014. № 14. С. 144–147.
5. Плахотнюк О. Виховний та мистецький вплив сучасного хореографічного мистецтва на розвиток творчих здібностей молоді: тенденції та перспективи розвитку. Львів : ЦТДЮГ, 2014. 45 с.
6. Плахотнюк О. Стили та напрями сучасного хореографічного мистецтва. Львів : ЦТДЮГ, 2009. 138 с.
7. Феліксдал Б. Сучасний джаз-танець у Європі. *Балет*. 1995. № 1. С. 62.
8. Шариков Д. Класифікація сучасної хореографії. Київ, 2008. 180 с.

References:

1. Vasych Y.U. (2014). Suchasnyy tanets ta mistse tradytsiynoyi tantsyvalnoyi symvoliky v ukrayinskiy khoreohrafiyi [Modern dance and the place of traditional dance symbolism in Ukrainian choreography]. *Filosofiya ta politolohiya v konteksti suchasnoyi kultury*. № 7. P. 26 – 31. [in Ukrainian]
2. Verkhovenko O. (2010). Dzhaz-tanets: geneza y traktuvannya definitsiyi [Jazz dance: genesis and interpretation of the definition]. *Tendentsiyi rozvytku suchasnoyi khoreohrafiyi: materialy II Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoho seminaru m. Luhansk, 27-28 lystopada, 2010*. P. 13–18. [in Ukrainian]
3. Drach T. (2018). Stanovlennya sumizhnykh z modernom napryamiv khoreohrafiyi v Ukrayini [The formation of choreography adjacent to modern trends in Ukraine]. *Molodyy vchenyy*. № 5. P. 151–155. [in Ukrainian]
4. Irduyenko K. (2014). Evolyutsiya rozvytku suchasnoyi khoreohrafichnoyi estetyky [The evolution of the development of modern choreographic aesthetics]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya mystetstvoznavstvo*. № 14. P. 144–147. [in Ukrainian]
5. Plakhotnyuk O. (2014). Vykhovnyy ta mystetskyy vplyv suchasnoho khoreohrafichnoho mystetstva na rozvytok tvorchykh zdibnostey molodi: tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku [The educational and artistic influence of modern choreographic art on the development of creative abilities of young people: trends and prospects for development]. *Lviv: TSTDYUH*. 45 p. [in Ukrainian]
6. Plakhotnyuk O. (2009). Styli ta napryamy suchasnoho khoreohrafichnoho mystetstva [Styles and directions of modern choreographic art]. *Lviv: TSTDYUH*. 138 p. [in Ukrainian]
7. Feliksdal B. (1995). Suchasnyy dzhaz-tanets u Yevropi [Contemporary jazz dance in Europe]. *Balet*. Kyiv. № 1. P. 62. [in Ukrainian]
8. Sharykov D. (2008). Klyasyfikatsiya suchasnoyi khoreohrafiyi [Classification of modern choreography]. *Kyiv*. 180 p. [in Ukrainian]